

1

2

Belorepec

// Dejan Bordjan

Race so se razbežale, ko je z višine priletela temna senca in se z iztegnjenimi nogami spustila do vodne gladine, zgrabila ribo in z njo odletela proti hribom. Vznemirljiv dogodek na Cerkniškem jezeru, ki sem mu bil prvič priča konec marca 2007 – uspešen lov belorepca (*Haliaeetus albicilla*). To veličastno ujedo sem opazoval pri nas več kot stokrat, a to je bilo vse do danes moje edino opazovanje uspešnega lova največjega evropskega orla. Šele kasneje sem v strokovni literaturi prebral, da je belorepec dejaven v povprečju samo dobre pol ure na dan.

Pripadniki rodu jezercev (*Haliaeetus*) so v nasprotju z mnogimi drugimi vrstami plenilcev zelo učinkoviti lovci. Njihov lov je skoraj v vsakem poskusu uspešen, zato pa si zlahka privoščijo celodnevni počitek.

Upad in vrnitev

Belorepec naseljuje širok pas Evrazije med Tihim oceanom in Grenlandijo in je najbolj razširjen jezerec. Kljub očitni uspešnosti, zaradi katere je preživel na tako velikem območju razširjenosti, pa ni bil kos stiku z modernim človekom. V 19. in v prvi polovici 20. stoletja je iz zahodne Evrope izginil. Hkrati se je število gnezdečih parov močno znižalo tudi v preostalih delih Evrope in tako jih je v srednji Evropi ostala le peščica. Glavni razlog za upad populacije je bil lov, zastrupljanje ter uničevanje mokrišč. Po prepovedi lova in ob povečanju naravovarstvene zavesti se je v drugi polovici 20. stoletja število belorepcev pričelo povečevati in postopoma so naselili in še vedno naseljujejo pred stoletji zapuščena območja.

Uspeh gre skozi želodec

Belorepcu se je uspelo »otresti« statusa potencialne ogroženosti, ki ga je imel še pred slabimi desetimi leti, za kar se lahko vsaj deloma zahvali svoji zelo raznovrstni prehrani. Ob jezerih v notranjosti celine najpogosteje lovi ribe in vodne ptice do velikosti laboda grbca (*Cygnus olor*), največkrat mlakarice (*Anas platyrhynchos*) in liske (*Fulica atra*). Zadovolji se tudi z dvoživkami, školjkami in plazilci. Na območjih, kjer je vodnih ptic manj, le-te nadomesti z lovom poljskih zajcev (*Lepus europaeus*) po odprtih površinah. Pogosto mu je dovolj tudi mrhovina. Na zadrževalniku Medvedce sem ga večkrat opazoval med hranjenjem z mrtvimi ribami, plen pa rad izmakne tudi drugim pticam. Tako se je pripetilo, da je ribji orel (*Pandion haliaetus*) ujel večjo ribo in se z njo počasi dvigoval. Nenadoma pa je let močno pospešil in videl sem, da je bil temu razlog belorepec, ki mu je sledil s hitrimi zamahi. Med dvigova-

3

njem v zrak je bil hitrejši belorepec, med ravnim letom pa ribji orel. Prvikrat, ko sem opazoval tak napad, je ribji orel svoj plen spustil, drugikrat je odnehal belorepec. Moje tretje opazovanje kraje je bilo še najbolj presenetljivo. Opazil sem belorepca med hitrim letom, ki je značilen za pregon. Mlakarice so se pred njim panično dvigovale z vode. Kljub številčnemu plenu se belorepec ni odločil za race, pač pa za kormorana (*Phalacrocorax carbo*). Ta je sicer poskušal s hitrimi zamahi pobegniti nevarnosti, vendar je imel perje še nekoliko mokro in belorepec ga je hitro dohitel. Takoj sem pomislil na kormoranov konec. Belorepec ga je zgrabil in ga v zraku z vso močjo zavrtel. Kormoran je imel v kljunu ribo. Belorepec je kormorana za kratek čas spustil in se usmeril proti njegovi glavi. To pa je bil primeren trenutek, da se je kormoran izmuznil svojemu napadalcu, se vrgel v vodo in se potopil. Ko se je dvignil na površje, je ribo hitro pogoltnil. V tem trenutku pa je belorepec, ki je sicer še krožil nad njim, odnehal in praznih krempljev odletel.

Belorepec pri nas

V začetku novembra 2001 sem na zadrževalniku Medvedce prvič opazoval belorepca. Na poljih severovzhodno od zadrževalnika so počivali trije osebk; dva odrasla in en prvoletni, verjetno njun mladič. Do takrat je bilo v Sloveniji znano le gnezdo pri Kočevski Reki ter dva verjetna para na Dravi pri Ormožu ter na Cerkniškem jezeru. Vrsta je bila še v začetku 21. stoletja v Sloveniji slabo poznana. Kljub temu, da smo na območju zadrževalnika Medvedce opravljali redne popise ujed od leta 2001, je bilo gnezdo najdeno šele leta 2008. Na Cerkniškem jezeru pa ga kljub neštetim obiskom in rednemu spremljanju doslej še nismo našli. V zadnjih letih se je znanje o belorepcu močno povečalo. Najdena so bila gnezda še sedmih parov in zadnja ocena gnezdeče populacije v Sloveniji je tako 8-11 parov. Tudi rezultati zimskega štetja vodnih ptic (IWC) kažejo, da število belorepcev v Sloveniji narašča. Podatkov o posameznih opazovanjih kot tudi znanih gnezd je

vse več iz zahodne Slovenije. V zadnjih desetih letih je bil belorepec opazovan na Obali, v Vipavski dolini in ob Soči. Glede na trende je samo še vprašanje časa, kdaj bomo potrdili gnezditve belorepca v osrednji in zahodni Sloveniji. Posamezna sumljiva opazovanja dopuščajo možnost, da belorepec že gnezdi v bližini Ljubljane ob Savi ali pa celo na sicer ornitološko dobro obiskanem Ljubljanskem barju. Za določanje potencialnih gnezditvenih območij so najbolj pomembna opazovanja odraslih osebkov, rumen kljun in bel rep, brez črnih konic, med februarjem in julijem, torej med gnezditveno sezono. Belorepci z gnezdenjem pričnejo zelo zgodaj, zato ni presenetljivo, da samica sedi na gnezdu že v začetku februarja. Za iskanje morebitnih novih območij nam ne bo v pomoč niti sicer prijetno svatovsko oglašanje odraslega para, ki malo spominja na oglašanje črne žolne (*Dryocopus martius*). Par se oglašča le na začetku gnezditvene sezone in še to zelo kratek čas. Pogosteje in daljše obdobje se oglašata le, ko pride do menjave enega izmed osebkov v paru.

Kljub temu, da je belorepec največji evropski orel, ga je zelo težko opaziti. Ta dobro skrivajoča in veličastna ujeta nam bo v prihodnosti na naših spomladanskih potepih po naravi gotovo postregla še z novimi presenečenji. ●

→ Fotografije fundacije Saxifraga

Zbirka fundacije Saxifraga šteje več kot 150.000 naravoslovnih fotografij, ki jih za objavo v naravovarstveni publikaciji v primeru, da finančna sredstva niso na voljo, dobite brezplačno.

S svojimi fotografijami pa se lahko pridružite skoraj 100 evropskim naravoslovnim fotografom, ki so z namenom, da bi pripomogli k varstvu narave, že prispevali fotografije v zbirko Saxifraga.

Saxifraga je pripravila spletno stran www.saxifraga.nl, kjer lahko za namene predavanj brezplačno dobite slike ptic, rastlin, dvoživk, plazilcev, rib, žuželk, pokrajin ipd.

1: Belorepecu (*Haliaeetus albicilla*) orjaški kljun omogoča pestro prehrano. foto: Joachim S. Müller

2: Pri nas se redno pojavlja na Cerkniškem jezeru, a njegovega gnezdenja na tem območju ornitologij kljub neštetim obiskom in rednemu spremljanju še niso potrdili, čeprav so v gnezditvenem času opazovali tako odrasle kot mlade belorepce. foto: Miha Podlogar

3: Kljub svoji veličastnosti se največji evropski orel zelo dobro skriva, zato nas lahko na naših spomladanskih potepih po naravi presenetijo na območjih, kjer ga še nismo opazovali. foto: Dragomir Taborin